

Rectificatie.

In het Register, behoorende bij deel III der Entom. Berichten, blz. 7, kol. 1, r. 1, staat: *Atheta constricta*. Men leze *Atheta contristata*.

Arnhem.

A. C. OUDEMANS.

Graafwespen, nieuw voor onze fauna.

In de Annalen des k.k. naturhistorischen Hofmuseums in Wien, Bd. XXIX, 1915, verscheen van de hand van den bekwamen hymenopteroloog FRANZ FRIEDRICH KOHL eene monographie, getiteld: Die Crabonen der paläarktischen Region, opgeluisterd met 14 platen en 88 afbeeldingen in den tekst.

Deze monographie gaf mij aanleiding dat geslacht eens speciaal te verzamelen, zoodat ik nu in de gelegenheid ben een viertal soorten op te geven, welke ik nog niet als inlandsch vermeld vond.

Crabro (Ectemnius) dives LEP. en BR. 1 ♀, Vorden, 7-VIII-1919.

Crabro (Coelocrabro) cetratus SHUCK. 2 ♂♂, 1 ♀, Vorden, 9-VIII-1919.

Crabro (Coelocrabro) pubescens SHUCK. 1 ♀, Vorden, 9-VIII-1919.

Crabro (Crossocerus) distinguendus A. MORAWITZ = *mucronatus* THOMS. 1 ♀, Breda, 7-VIII-1919 (HAVERHORST). Het aantal inlandsche soorten bedraagt nu circa 34.

Rotterdam, November 1919.

J. LINDEMANS.

Formica exsecta Nyl. en hare gast *Dinarda Hagensi* Wasm. in Nederland.

Wegens de schaarschte aan andere insekten hield ik mij van den zomer vooral bezig met het onderzoek van mieren-nesten, daarin door den heer A. VOUTE goed bijgestaan, die, op het landgoed de Houtkamp bij Otterlo (Veluwe) wonende, zich speciaal aan de mierenstudie gewijd heeft.

Deze jeugdige mierenbioloog maakte mij op een mierenhoop

attent, die van het gewone type der boschmierenhoopen afweek. Zóó, met mijn geringe kennis der mieren, zag ik echter niets bizonders aan de mier, maar wel hebben wij een viertal mieren meegenomen, om als identiteitsbewijs bij de vier mierengasten te dienen, die wij in dat nest konden buit maken. Gelukkig hadden wij de fauna van dat nest goed geïsoleerd gehouden; want, thuis de vangst nazieende, leek het mij, dat het eenige exemplaar van *Dinarda*, dat er bij was, van het gewone *dentata*-type afweek, en kwam ik, met behulp van het boek van EVERTS, tot de subsp. *Hagensi* WASM., nog niet uit ons land bekend. Tevens bleek het, dat deze sub-species uitsluitend bij *Formica exsecta* NYL. voorkomt, een eveneens niet uit ons land bekende mier. Daarna de gastheer van onze *Dinarda* nader beziende, leek het mij, dat ook deze van *F. rufa* L. verschildte, en kon ik, met de tafel van WASMANN in het 34^e deel van het Tijdschr. v. Ent., inderdaad de diagnose *F. exsecta* NYL. stellen.

Voor alle zekerheid werd de welwillende hulp van Dr. EVERTS en pater SCHMITZ voor de determinatie, respectievelijk van kever en mier, ingeroepen en konden genoemde heeren bevestigen, dat wij hier inderdaad met eene voor ons land nieuwe sub-species van *Dinarda* en nieuwe mier te doen hadden. Met recht dus twee vliegen in een klap. Ook Dr. J. TH. OUDEMANS was zoo vriendelijk mij te berichten, dat hem van het voorkomen van deze mier in ons land nog niets bekend was.

De overige gasten, bij deze mier gevangen, waren: één exemplaar van *Notothecta anceps* FR. en twee exemplaren van *Oxyroda haemorrhoidalis* SAHLB. (teste EVERTS).

Het spreekt vanzelf, dat wij dat nest nog verder hopen te exploreeren, vooral ook in de hoop, er ook nog *Thiasophila canaliculata* REY in te zullen vinden, eene soort, die, evenals *Dinarda Hagensi*, aan deze mier gebonden is.

Voor hen, die nog verder in ons land naar de mier en hare gasten willen zoeken, kan het van belang zijn, te vernemen, dat het nest laag was, geen of nagenoeg geen dennennaalden bevatte, en eigenlijk alleen van stukjes mos opgebouwd was. Pater SCHMITZ maakt er mij opmerkzaam

op, dat de sub-species *pressilabris* FOR. van deze mierensoort ook nog niet in ons land gevonden is, maar waarschijnlijk bij goed zoeken ook wel te ontdekken zal zijn.

N a s c h r i f t :

De zending van ettelijke exemplaren van *Formica exsecta* NYL. aan pater WASMANN gaf dezen heer aanleiding een tweetal opmerkingen te maken, waarvan ik hier gaarne gebruik maak.

In de eerste plaats schrijft hij, dat de exemplaren, door de geringe grootte en iets donkere kleur, tot de var. *exsecto-pressilabris* FOR. naderen. Zij moeten echter toch wegens de lengte van de kaaktasters tot de type gerekend worden. *Pressilabris* heeft zeer korte kaaktasters, een ingedrukte clypeus, etc.

Ten tweede: *Exsecta* is in het hooge Noorden moerasbewoner, terwijl zij in Middel-Europa in of bij bosschen op open plekken leeft en tamelijk groote mierenhoopen maakt.

In mijn geval was de mierenhoop klein, ongeveer 2 d.M. hoog. De plaats was in een open plek in het bosch, ten Noorden begrensd door een vrij jong dennenboschje, $\pm$ 15 jaar oud, en juist aan den rand van dat boschje bevond zich het nest. Ten Zuiden bevond zich oud dennenbosch van $\pm$ 40 jaar. Het terrein is zandig, met mos begroeid; ter plaatse is het in het geheel niet moerassig, tenminste toen ik persoonlijk het terrein in den zomer bezocht.

In dit najaar, in October, werd het nest geopend, teineinde meerdere mieren te verkrijgen. Volgens dengene, die dat werk verrichte, werd het nest van boven door een steenharde koepel beschermd, als 't ware om alle regen buiten te sluiten en waren de mieren reeds in de diepte van het nest teruggetrokken en in den winterdommel. In de kamer gebracht kwamen zij weer spoedig bij.

Naar aanleiding van de eerste opmerking, waarin pater WASMANN de kleur „donker” noemt, moet ik nog mededeelen, dat bij mij eerst nog twijfel over de diagnose van *Dinarda Hagensi* WASM. bestond, juist omdat dat *Dinarda*-exemplaar donkerder gekleurd was dan het volgens de beschrijving zijn moest, in overeenstemming met de kleur

van den gastheer, waarop wel de aandacht gevestigd mag worden. Een exemplaar uit Linz am Rhein, van Dr. EVERTS ontvangen, en nog van WASMANN afkomstig, is, evenals de daarbij aanwezige mier, beslist veel lichter.

Tweede naschrift.

Volgens de opvatting van Dr. EVERTS zijn de *Dinarda* en de *Formica* van Otterlo dáárom donker, omdat zij goed uitgekleurd zijn, terwijl de Duitsche exemplaren, zoowel van kever als van mier, nog immatuur zijn.

Amsterdam.

D. MAC GILLAVRY.

Pompilidae, nieuw voor onze fauna.

Priocnemis (Salius) minutus LIND.

Van deze soort vingen de heer HAVERHORST en ik op eene zandige helling bij Breda 7-9-1919 elk 1 ♀ in gezelschap van *Miscophus bicolor* JUR., *Mutilla rufipes* F. ♀♀ en *Myrmosa melanocephala* F. ♀♀. — Op het eerste gezicht doet *Priocnemis minutus* LIND. aan een vertegenwoordiger van het geslacht *Agenia* SCHDTE. denken, daar de voorvleugels twee donkere banden dragen. SCHMIEDEKNECHT (Die Hym. Mitteleuropas pag. 258) zegt van deze soort: „Selten und wenig beobachtet”. Niet uit Engeland bekend.

Pompilus venustus WESM. 1 ♀, Wassenaar, 30-7-1917 (LINDEMANS). Deze fraaie soort is direct aan den sterk uitgeholden, aan beide zijden tandvormig uitspringenden metathorax te herkennen. SCHMIEDEKNECHT zegt over de verbreiding van deze soort, „Süd-europa bis Südtirol”, doch WESMAEL vermeldt dezelve uit België. {Niet uit Engeland bekend.

Rotterdam, November 1919.

J. LINDEMANS.

Corrigenda.

In de Entom. Berichten, Deel V, No. 110, 1 Nov. 1919, blz. 197, staat: 349ter *Callicerus fulvicornis* EPELSH.; lees 549ter, te plaatsen op blz. 198, na 358.

Den Haag.

ED. EVERTS.